

Ljubomir Hristić

Aligator u kanalizaciji: Urbane legende kao kognitivne mape*

Apstrakt: Identifikovanje analogija može dati značajan uvid u paradigmatšku legendu o aligatorima u njujorškoj kanalizaciji, koja se može svrstati u tipologiju mitova i glasina po nekoliko osnova u zavisnosti od toga šta smatramo njenom centralnom, odnosno nosećom karakteristikom. Naizgled, u vidu opozicija pronalazimo čoveka i životinju odnosno grad i divljinu, dok su samerljive relacije one između čoveka i grada (kroz medijaciju kulture) s jedne, odnosno divljine i životinja (kroz medijaciju, spram kulture, opozitne prirode) s druge strane. Ipak, kao što ćemo pokazati, ova legenda sadrži dublju kognitivnu strukturu.

Ključne reči: urbana legenda, aligatori, kanalizacija, Njujork

Aligator u njujorškoj kanalizaciji¹

Većinu relevantnih verzija ove poznate legende, na jednom mestu je sabrao Jan Harold Brunvand u prvoj, u seriji knjiga o urbanim legendama objavljenoj 1981.godine.² Te osnovne folklorne i izvedene književne verzije nastale su kao rezultat folklorističkog interesovanja za urbane legende, ali i kao novinarska obrada legende koja je prikazana kao istiniti događaj ili kao literatura koja ne pretenduje na autentičnost.

Legenda: aligatori odbačeni od strane vlasnika/kupaca razvijaju se u Njujorškoj kanalizaciji.

* Ovaj tekst je rezultat rada na projektu "Antropologija u 20. veku: teorijski i metodološki dometi" Ministarstva za nauku Republike Srbije (br. 147037).

¹ Iako najčešće sinoniman sa samim pojmom urbanih legendi, ovaj mit, koliko nam je poznato, do sada nije imao svoju adekvatnu analitičku obradu

² Verzije preuzete iz: Jan Harold Brunvand, *The Vanishing Hitchhiker: American Urban Legends and Their Meanings*, 1981.

Verzije:

Pinčon

...mladunaca aligatora? Prošle ili možda preprošle godine, klinci po celom Njujorku su kupovali ove male aligatore kao kućne ljubimce. Kupovali su ih za po 50 centi; svako dete je prosto moralo da ima jednog. Ali su im uskoro dosadili. Neki klinci su ih puštali na ulici, a neki su ih bacali u zahod. Aligatori su porasli i razmnožili se, hraneći se pacovima i otpacima, i postali su veliki, slepi, albino; ima ih svuda po kanalizaciji. Sam Bog zna koliko ih ima dole. Neki od njih postali su kanibali jer su pacovi prestravljeni pobjegli ili su ih sve proždrali.

Iako je Pinčon ispleo nadrealnu podzemnu priču oko aligatora koji obitavaju u kanalizaciji, sa Patrolom za aligatore čiji je zadatak da ih lovi, njegov odnos prema ovoj legendi u biti je tradicionalan. Detalji o tome da oni poblede i oslepe ne samo da odgovaraju stvarnom fizičkom razvoju drugih životinja koje generacijama žive u mračnim pećinama, već je albinizam postao standardni deo ove legende kao i jedne druge o Njujorškoj beloju marihuani, koja navodno raste u gradskoj kanalizaciji, a iznikla je od semena koje bacaju u wc šolje prilikom hapšenja.

Ričard Dorson je objavio njujorške legende koje su sakupili studenti Berklija u Kaliforniji krajem 60-ih godina. Legendarna bela marihuana, pošto nema sunčeve svetlosti, bujno raste u kanalizaciji od raznih hranljivih sastojaka; oni koji bi da je uberu plaše se, jer:

...odrasli aligatori krstare kanalizacijom Njujorka. Izgleda da su ljudi koji su se zimi vraćali iz Majamija u Njujork donosili sa sobom mladunce aligatora svojoj deci. Što su više aligatori rasli, to su postajali veliki i ljudi su ih bacali u zahod. Neki od njih su preživeli u ovom novom habitatu i napadali komunalce, koji su javno protestovali zbog ovog nepotrebnog dodatnog rizika njihove profesije.

Jedna verzija ove priče o aligatorima iz Pinčonovog romana, koja ima detalje albinizma i slepila zabeležena je kao narodna legenda u časopisu Psihologija danas iz 1975. godine:

Možda ste čuli za bele, slepe aligatore koji žive u kanalizaciji Njujorka. Oni su potomci malih aligatora, koje su kao suvenire doneli turisti sa Floride. Ljudi iz jednosobnih stanova nisu znali šta da rade sa njima i u očaju su ih bacali u wc šolje. Ove zveri su albino jer dok plivaju po kanalizaciji ispod ulica, uopšte nisu izložene suncu, a slepe su jer je mrak.

Dalesandro je prikupio verzije glasina i priča od drugih studenata Univerziteta. Iako je njegov uzorak bio mali a studija sprovedena daleko od ulica Menhetna, Dalesandrova otkrića su verovatno prilično dobro predstavljala modernu narodnu tradiciju. Šesnaest studenata koje je intervjuisao (od 19 do 27 godina), znali su ovu priču u nekom obliku. Sedam od njih bilo je iz države

Njujork (uglavnom iz grada Njujorka); ostali su bili sa Srednjeg ili dalekog zapada ili iz Solt Lejk Sitija. U ovoj grupi bilo je devet muškaraca i sedam žena. Svi oni su znali makar samo grube crte ove priče: mladunci aligatora, bačeni, razmnožili se u kanalizaciji. Četvoro je identifikovalo Floridu kao izvor mladunaca, a dvoje je smatralo da su oni kupovani u samom gradu – u prodavnici ili na stadionu za bejzbol. Četvoro intervjuisanih čulo je priču kad su bili mali, ali dvoje je navelo određenije datume krajem 50-ih ili sredinom 60-ih. U sedam od šesnaest verzija ove priče Njujork je mesto gde aligatori sada žive, ali po jednoj verziji žive i u reci Misisipi, Denveru i u Solt Lejk Sitiju.

Petoro ispitanika dalo je navodne potvrde verodostojnosti ove priče. Troje je reklo da su radnici gradske čistoće bili napadnuti. Jedan je pak, kao uvod u svoju priču rekao da je njegov komšija bacio svog ljubimca – mladunca aligatora u toalet, jer se njegova majka protivila da ga drži. Jedna studentkinja iz Njujorka izjavila je da je kroz otvor na kanalizaciji videla aligatora koji ju je gledao. Nadalje, u cilju dokazivanja verodostojnosti bilo je dosta pozivanja na medijske izvore. Šest studenata uporno je tvrdilo da su o ovome saznali sa TV-a, odnosno radija ili iz štampe i iz Pinčonove knjige.

Oba ova aspekta su od koristi u identifikovanju načina širenja legende – kratka izvorna glasina postepeno, prenošenjem od osobe do osobe, dobija detalje koji je verifikuju, a često uključuje i izveštaje masmedija.

Ni u jednom od šesnaest slučajeva nema ni pomena o tome da su aligatori bili slepi ili albino, mada je nekoliko studenata komentarisalo o ekosistemu kanalizacije kao i o tome koliki su izgledi da drugi ljubimci koje ljudi bacaju u zahod tamo prežive (npr. zlatne ribice), kao i o veličini do koje su smatrali da su aligatori mogli porasti u ovoj sredini (do dva i po metra). Neki Njujorčanin naveo je komunalnu narodnu priču koja je imala elemente slične onima iz raznih štampanih izdanja, ne pozivajući se na Pinčona ili druge autore:

Jednom prilikom, moji drugari i ja, odlučili smo da rešimo misteriju dima koji zimi izlazi iz kanalizacije. Došli smo do zaključka da marihuana, fetusi i aligatori koje ljudi bacaju u kanalizaciju žive u njoj, a da bebe jašu aligatore unaokolo po kanalizaciji i puše marihuanu, i odatle zapravo dim.

Verodostojnost legende zasniva se na ličnim iskustva ljudi koji su zaista bacali svoje ljubimce u wc šolju. Besednik lako iskonstruiše legendu, koja se dalje razvija detaljima iz raznih emisija ili članaka. Podsticaj ovim pričama predstavlja i činjenica da bi mladunci reptila vremenom izrasli u strašne kućne ljubimce, koje ne bi bilo moguće dresirati niti ukrotiti i bili bi preskupi za održavanje³... Legenda nudi rešenje ove dileme.

³ Potvrda ovakvom načinu zaključivanja daje i stvarnost kroz policijski i bolnički izveštaj iz Njujorka o povredama koje su svom vlasniku naneli tigar i aligator koje je držao u

Pouzdan izveštaj o odraslom aligatoru koga su izvukli iz kanalizacije Njujorka, otkrio je antropolog Loren Kolman u Njujork Tajmsu. Njegovo istraživanje "neobičnih fenomena i događaja", naročito o životinjama, rezultiralo je spiskom od preko sedamdeset prijavljenih susreta s aligatorima na neočekivanim mestima širom SAD u periodu od 1843. do 1973. godine. Međutim, samo jedan od ovih slučajeva imao je veze s kanalizacijom i to u 123 ulici na Menhetnu. Priča od 10. februara 1935. godine glasi:

Dečaci lopatama ubacivali sneg u šaht, videli životinju koja se bučkala u ledenoj vodi. Ulovili ga i izvukli. Ubili su reptila kada ih je napao. Misterija je odakle je došao.

Mladići iz 123 ulice, nadomak mutne reke Harlem, baš su se lepo proveli juče u sumrak dok su ubacivali sneg u kanalizacioni otvor. Šesnaestogodišnji Salvatore Kondiluči iz 123 ulice br. 419, bio je zadužen da ubacuje sneg u šaht. Njegovi drugari pravili su gomile od lapavice pored njega, a on ih je, vodeći računa da ne zapuši šaht, dalje gurao u kanalizaciju. Iznenada nešto kao da se zapušilo na dubini od oko 3 metra, na mestu gde se kanal šahta spajao sa cevovodom koji vodi do reke. Salvatore je povikao: Hej ljudi, čekajte malo, i kleknuo na kolena da vidi u čemu je problem. Umalo se nije srušio u ledenu rupu od prizora u polumraku. Hrapava površina ledenog začepljenja se pomerila; i nešto crno se probijalo kroz nju. Razrogačio je oči; poskočio je i pozvao drugare.

Ostatak priče sažet je u podnaslovu. Ispostavilo se da je aligator dug oko dva i po metra. Izveštač je sugerisao da je možda došao s broda koji je tuda prolazio – došavši naravno iz misterioznih Everglejdsa. Kolman je možda našao prvi izvor jedne od najpostojanijih urbanih legendi. Prema bivšem načelniku gradskog sekretarijata za komunalne usluge grada Njujorka, sredinom tridesetih godina prošlog veka postojao je problem s aligatorima u kanalizaciji. U svojoj knjizi o razvoju komunalnih usluga na Menhetnu, pod nazivom Svet ispod grada, Dali kaže da su učestali izveštaji o aligatorima u kanalizaciji na kraju primorali načelnika komunalnog Tedi Meja da lično napravi inspekciju. Mej je ispričao Daliju da jeste pronašao aligatore (u proseku duge oko 60 cm); odmah je pokrenuo kampanju da ih istrebi, i 1937. je objavio da ih je iskorenio. Naravno, neki od slučajeva za koje je Mej čuo možda su bili deo folklora, a Dalijev štampani intervju (1959) možda je izvor kako za Pinčonovu prozu tako i za neke savremene narodne legende. Ipak, najbitnije je to da će se u narodu zadržati samo one priče koje su po zajedničkom ukusu ljudi. Bez obzira na poreklo ovih priča, intrigantni primer istrajnog preživljavanja u negostoljubivim uslovima kao i opšta fascinacija onim što je "dole ispod" u kanalizaciji, dovoljni su za popularnost ove priče. Lipmanova priča Veliko bekstvo i Priča iz kanalizacije (1973) beleže povratak aligatora iz kanalizacija Njujorka u močvare Floride, tako što su se prerusili u turiste i iznajmili avion iz koga su iskočili iznad džungle.

stanu kao ljubimce. Prema izveštaju CNN-a od 6. oktobra 2003. <http://www.cnn.com/2003/US/Northeast/10/04/nyc.tiger>

	Odakle	Donosilac	Razlog	Odbacivanje
<i>D'Alesandro</i>	Florida, lokalno	Sused	Pets	Majka se protivila
<i>Minton</i>			Pets	Neželjeni
<i>Pinčon</i>	Robna kuća	Deca i roditelji	Pets	Dosadili
<i>Dorgan</i>	Majami	Turisti	Pets	Nisu pets
<i>Psychology today</i>	Florida	Turisti	Suveniri	Nemogućnost držanja u stanu
<i>Kolman</i>	Everglejds	Brod	Slučajno	
<i>Dejli</i>				
<i>Lipman</i>	Florida			

Način odbacivanja	Dalja dešavanja	Očevici	Vreme pisanja
Toalet	Ugrizli komunalca Veliki, abortirani fetus i jašu i puše marihuana	Komunalci i mediji	Pedesete i šezdesete
Toalet	Jedu pacove, porasli		60-te
Toalet, Oslobođeni	Porasli, reprodukovali se jeli pacove, kanibali, slepi	Članovi bande	60-te
Toalet	Marihuana	Komunalni radnici	Kraj 60-h
Toalet	Slepi, albino		70-e
	7-8 ft	Mladi čistači snega	
	Namnožili se		
	Iznjмили avion i vratili se na Floridu		

Opšti kodovi koji se već iz prvog iščitavanja daju uočiti,

ne-grad/močvara : grad/kanalizacija :: priroda kultura :: red : anarhija(nered)

proizlaze iz prividno generičkog karaktera ove legende. Ipak, mit je kompleksniji i sastoji se iz dva odelita narativna toka – što će postati očigledno iz prezentovanog komparativnog materijala čiju demarkaciju predstavlja odbacivanje reptila. Prvi deo priče, do odstranjivanja aligatora kroz toalet, kako ćemo pokazati, kodno je analogan drugim legendama, od kojih je svakako najpoznatija ona o Mexican Pet-u.

"Mexican pet"

Legenda: Neki turista u stranoj zemlji zadrži psa lutalicu, a onda otkriva da je to u stvari opasan pacov iz kanalizacije.⁴

⁴ Prema usmenom saopštenju prof. Ivana Kovačevića, priča o *Malezijskom pacovu* bila je aktuelna u Beogradu krajem 80-ih godina i pod tim naslovom bila je i objavljena u *Politikinom zabavniku*.

Verzije:

Brunvand:

Neka žena iz grada La Mesa u Kaliforniji, otišla je u kupovinu u Tihuanu u Meksiku. Kao što svi posetioци ovog pograničnog gradića znaju, ulice oko trgovinskog jezgra prepune su psima lutalicama. Žena se sažalila na jednu malu džumaru i dala joj nekoliko zalogaja svog ručka, nakon čega ju je ova pratila okolo celo to popodne.

Kad je bilo vreme da se vrati kući, žena se već toliko vezala za svog malog prijatelja da nije mogla da ga ostavi. Znajući da je nezakonito prenositi pse preko granice ona ga je sakrila među torbe u svom automobilu i uspela da ga prošvercuje. Nakon što je stigla kući, okupala je psa, iščetkala ga i legla da spava sa svojim novim ljubimcem sklopčanim kod nogu.

Kad se ujutru probudila primetila je da su psu oči sluzave a usta puna pene. Uplašena za njegovo zdravlje, odmah ga je odvezla do najbližeg veterinara i vratila se kući nestrpljivo iščekujući vesti o stanju svog ljubimca.

Poziv je ubrzo usledio. Imam samo jedno pitanje, rekao je veterinar. Odakle vam ovaj pas?

Žena nije htela da ima problema, pa mu je rekla da ga je pronašla kako luta po ulicama blizu svoje kuće u La Mesi.

Ali veterinar nije naseo. "Niste pronašli ovog psa u La Mesi. Odakle vam ovaj pas?" Žena je sva usplahirena priznala da ga je donela preko granice iz Tihuane. Ali recite mi doktore, rekla je. Šta je mom psu? Njegov odgovor je bio kratak i jasan. Kao prvo, ovo nije pas – to je meksički kanalizacijski pacov. Kao drugo, on umire.⁵

Internet ⁶

Drugarica mi je ispričala priču koja prosto ne može da bude istinita. Ona poznaje neku ženu koja je nedavno sa porodicom letovala na Floridi. Na tom letovanju prijatelji su se sa psom lutalicom. Ponašali su se prema njemu kao prema svom kućnom ljubimcu: pas je spavao sa njima, hranili su ga itd. Deca su se vezala za psića i kad je trebalo da krenu hteli su da ga povedu kući. Majka nije htela ni da čuje jer su kod kuće već imali psa i mačku. Deca su je ubedila i povelu su kucu kući.

Vratili su se svojim uobičajenim obavezama, deca su išla u školu a roditelji na posao. Kad se vratila sa posla majka je pronašla svoje ljubimce mrtve i stravično osakaćene. Džumara je međutim bila živa. Odnela ju je kod veterinara koji je konstatovao da je zdrava, ali ju je zadržao na nekim ispitivanjima. Sat-dva kasnije veterinar ju je nazvao i saopšti da taj pas uopšte nije pas nego koreanski pacov. Moja drugarica koja mi je ispričala ovu priču kaže da veterinar na prvi pogled nije utvrdio da je pas pacov, već je to otkrio nakon analize krvi. Kažu da je pas ličio na dugodlakog jazavičara.

Internet II ⁷

Istinita priča koju mi je ispričao drug kome ju je opet ispričao kolega, sin tih ljudi.

⁵ J. H. Brunvand, *The Mexican Pet*, W. W. Norton&Co. New York-London. 1986:20-21

⁶ Preuzeto sa : <http://www.snopes.com>

⁷ *Ibid.*

Prošlog vikenda otišli su na jedrenje u okolini San Franciska. Iznenada, u vodi su ugledali malog psa gde izbezumljeno pliva. Spasli su malog nestaška, osušili ga i on je odmah zaspao. Kad su pristali na obalu, stavili su malo stvorenje u kola i odneli ga kući. Napravili su mu postelju od čebića i otišli u krevet.

Ujutru su se probudili, sišli u prizemlje i otkrili da je mališa progrizao sebi put u garažu kroz kuhinjski zid. Zabrinuti da pas neće biti prijateljski raspoložen, pozvali su šintere. Momak je pojurio psa štapom sa omčom od kanapa na vrhu. Ali umesto da ga uhvati, životinja je pala mrtva. Šokirani roditelji upitali su momka šta se desilo. Objasnio im je da mu je polomio vrat. Roditelji su se uznemirili jer je bio tako nemaran prema životinji. On ih je samo pogledao i rekao: Da li ste zaista hteli da vam honkonški lučki pacov bude ljubimac?

Varijacije:

Pacov je pronađen kako luta ulicama neke strane zemlje (Meksiko, Španija, Afrika); usvojen je u nekom lučkom gradu u SAD (gde se njegovo prisustvo objašnjavalo: "mora da je došao ovde nekim teretnim brodom"); ili ga je okean izbacio.

Pretpostavlja se da je to meksički bezdlaki pas ili čivava.

U gotovo svim pričama životinju usvaja žena (iako se u priči pojavljuju i drugi članovi porodice).

Veterinar ustanovljava da je životinja meksički, haićanski, belgijski, honkonški, pakistanski, gvatemalijski, australijski, korejanski ili kineski pacov.

Razlozi zbog kojih životinja dospe kod veterinara se razlikuju: nađena je gde se davi u bazenu, kolje se s drugim životinjama istog domaćinstva, izgleda bolesno ili ga vlasnik prosto odnese kod veterinara zbog vakcinacije.

Novinar lista Orlando Sentinela pokušao je 1992. godine da do kraja ispita priču koju je čuo o malom psiću kaga su tri meštana izvukla iz mora (kasnije se, ispostavilo da je spaseni pas u stvari gvatemalski vodeni pacov koji je pojeo kućnu mačku). Iako se ova verzija legende veoma razlikovala od prve, iskustva novinara u nastojanju da ovu istrajnu priču potkrepi nekim verodostojnim činjenicama pružaju jedinstvenu perspektivu načina na koji se ovakve priče prenose i predstavljaju kao lokalne.

	Odakle	Donosilac	Razlog	Odbacivanje
Brunvand	Tihuana	Neodređena žena	Sažaljenje	Umire
Inetrnet	Florida	Neka žena	Sažaljenje	
Internet	San Francisko	Ljudi na jedrenju	Spasavanje Iz vode	
Orlando Sentenijel	Orlando	Meštani	Spasavanje iz vode	
Varijacije	Meksiko, Španija, Afrika, lučki grad u SAD	Usvaja ga žena ili drugi članovi porodice	Pretpostavka da je čivava ili slično bezdlako kuće	-

Način odbacivanja	Dalja dešavanja	Očevici	Vreme pisanja
-	Nije pas nego meksički kanalizacioni pacov	Veterinar	
-	Koreanski pacov: Pobio Ostale ljubimce.	Veterinar	
Šinter, lomi vrat	Hongkonški pacov	Veterinar	
-	Gvatemamlijski vodeni pacov koji proždire ostale ljubimce		1992
-	Meksički, Haićanski, Belgijski, Pakistanski, Gvatemalijski... pacov	Veterinar	Najranije 1983, proliferacij 90 ih

Paralelni kodovi koji se isčitavaju iz dve legende postaju jasniji.

Socijalni kod:

egzotizam : uobičajno:: blizu : daleko

iz čega proizlazi mogućnost sagledavanja aligatora i psa – aligator/mexican pet → suveniri – putujuće klase, te uspostavljanje jasne demarkacije:

buržoazija/srednja klasa : nepatvoreni radnici :: dokolica : rad :: putovanje/sloboda : stacionarnosti/nesloboda (nemogućnost putovanja)

Prostorni kod:

grad : divljina
jug : sever

Aligatori su sa Floride dovedeni u Njujork, dok je pacov iz Meksika, Gvatemale... što sugeriše kod ksenofobije, pojačavanje dihotomije mi i oni (stvaranje identiteta), sumnjičavost spram nepoznatih ili nedovoljno poznatih kultura – opasnost upliva jedne kulture na drugu... Postoje razlozi za verovanje da se popularnost ove priče menja s popularnošću imigracionih tema⁸ – što je više priča o imigraciji u vestima to se i priča o meksičkom pacovu više širi.

Drugi narativni tok, na kome će u ovome radu biti akcenat, znatno je kompleksniji, te u sadržinskom smislu ispunjeniji značenjem, i sastoji se od uspostavljanja složene kognitivne mape, sastavljene od metaforičnog povezivanja etnotaksonomske klasifikacije životinjskog sveta, sa socijalno nepoželjnim osobinama ljudi.

Neretko u drugim legendama pronalazimo površinske (a kako ćemo pokazati, i suštinske) sličnosti s drugim delom mita o aligatoru, delu koji potencira aberaciju samih životinja izloženih habitatu gradske kanalizacije. Karakteri-

⁸ Poreklo: <http://www.snopes.com>

stične legende koje ćemo predstaviti kao komparativni materijal jesu o svinjama u viktorijanskom Londonu, a u manjoj meri, o mačkama u podzemlju Montreala.

Svinje u Londonu

Legenda: svinje zalutale u londonskoj kanalizaciji, postaju divlje.

Verzije:

Dva (?) izveštaja iste glasine koja je kružila Londonom sredinom devetnaestog veka, o tome kako su se svinje, potomci jedne oplodene krmače koja se izgubila u tunelima i oprasila se duboko u podzemlju, nastanile u kanalizaciji Hampsteda. Svinje su se hranile otpacima i đubretom koje su tu našle. Priča je verodostojna zbog prisutnosti domaćih svinja koje su u mnogim delovima Londona tovljene zbog slanine (u severnom Kensingtonu navodno ih je bilo tri puta više nego ljudi), kao i zbog činjenice da se kanalizacija izliva u londonske reke kroz otvorene ispusne cevi.

Verovatno najpoznatiji izveštaj potiče iz Dejli Telegrafa iz oktobra 1859. godine. Jedan od urednika, šokiran užasnim ubistvom deteta, piše da u Londonu postoje mnogi različiti svetovi čiji stanovnici jedva da su svesni jedni drugih i porekla ovih čudnih priča:

...ovaj London je amalgam svetova unutar svetova, a svakodnevni događaji nas uveravaju da svaki od njih ima svoje posebne misterije i zločine. Često preterivanje i podsmevanje na račun prostranosti Londona, te istovremeno nepoznavanje njegovog podzemlja zajedničko je nama koji u njemu živimo. Priča se da progonjene zveri i dalje tumaraju tvrđavama na trgu Grosvenor, da postoje još neotkriveni delovi prastare šume u Hajd parku i da se u kanalizaciji Hampsteda krije čudovišna vrsta crnih svinja, koje su se tu razmnožile i koje mahnitro trče kroz fekalije ... jednog dana razvaliti otvor Highgate, a na Hollowayu će postati nepodnošljivo od njihovog groktanja.⁹

Tomas Bojl je svoj izveštaj o mračnim dubinama viktorijanske civilizacije naslovio Crna svinja u kanalizaciji Hampsteda, međutim njegov rad ništa novo ne govori o legendi kao takvoj.

Postoji i posredni opis u obimnom dokumentarnom izveštaju o životu u velikom gradu *Londonska radnička klasa i sirotinja* Henri Mejhja,¹⁰ koja se velikim delom bazira na opservacijama i intervjuima ljudi iz tog miljea. Jedna

⁹ Boyle, T. *Black Swine in the Sewers of Hampsted: Beneath the Surface of Victorian Sensationalism*, Hodder&Stoughton, London, 1990: 204.

¹⁰ Mayhew, Henry. *London Labour and the London Poor*, 2d ed, 1861- 62. London; pon. Cass, 1967.

od grupa beskućnika koja zarađuje za život skupljajući vredne materijale, koji se mogu ponovo iskoristiti po raznovrsnom gradskom đubretu je i grupa kanalizacijskih lovaca-sakupljača koji pretražuju kanalizaciju u potrazi za novčićima, escajgom i drugim predmetima¹¹. Ne iznenađuje činjenica da su imali celi jedan korpus glasina i priča o podzemlju, npr. o ljudima koji su nestali u prolazima ili koje su napali pacovi. Među ovim pričama je i ona o rasi divljih svinja koje nastanjuju kanalizaciju u okolini Hempsteda. Priča kaže da je jedna oplodena krmača slučajno upala u kanalizaciju kroz otvor, te se odlutavši, oprasila se i odgojila potomstvo u cevima, hraneći se iznutricama i smećem koje se u njih stalno baca. Tvrdi se da se pasmina brzo namnožila i postala surova koliko i brojna.

Mejhju nastavlja napomenom da, iako priča izgleda lažna, ipak ima ljudi koji u nju veruju. Načelni stav autora je ipak skeptičan:

Ono što je čudno jestw da nema podataka da je neki od stanovnika Hampsteda ikada video neku od ovih životinja kako protrčava ispod rešetaka, niti ih je njihovo groktanje uznemiravalo. Čitalac naravno može da veruje u ovu priču koliko god želi, ali ga treba obavestiti da ni sami lovci iz kanalizacije do sada nisu sreli neko od čudovišta iz kanalizacije Hempsteda.

Iako hronološki bliska, zaključak da su ova dva opisa nezavisna jedan od drugog izvodimo iz izbora različitih reči (npr. divlja svinja naspram svinja) i iz detalja (Mehjuove svinje nisu naznačene kao crne, i svirepe su pre nego čudovišne). To da se njihovo groktanje čuje na površini (po čemu se takođe razlikuju) verovatno su dodali pisci radi efekta.

Površno gledano, ove legende mogu biti tek jedan od mnogih slučajeva susreta sa životinjama na neočekivanim mestima, van njihovih prirodnih prebivališta.¹² Po drugoj osnovi, ova glasina predstavlja varijaciju ideje o neekspliciranoj pretnji koja vreba iz slivnika i kanalizacija ili drugih podzemnih tunela.

Svinje iz Hempsteda, međutim, sugerišu i druge perspektive u analizi, perspektive koje potkrepljuje jedna manje dokumentovana glasina iz sredine 70-ih o rasi podivljalih mačaka (kao i aligatori bile su kućni ljubimci i završile su u nužniku) koje se hrane pacovima u kanalizaciji Montreala. (Ova glasina po Bojlu potiče od nekog mladog biznismena iz tridesetih godina XX veka).

	Odakle	Donosilac	Razlog	Odbacivanje
Bojl	Dvorišta stanovnika	Krmača zalutala	Za tovljenje	Slučajnost
Mejhju	-	Krmača zalutala	-	Slučajnost

¹¹ Ibid, 150-155.

¹² Coleman, Loren. Alligators in the Sewers: A Journalistic Origin. *Journal of American Folklore*, 92, 1979: 335-338.

Način odbacivanja	Dalja dešavanja	Očevici	Vreme pisanja	Opis
Reprodukuju se, potencijalno opasne	-	Čuje se Groktanje	Sredina 19-tog veka	Crne i čudovišne
Hrane se otpacima i iznutricama. Oprasila se. Reprodukuju se u velikom broju, opasne	-		Sredina 19-tog veka	Divlje i agresivne

Kodovi životinja:

pripitomljena životinja = kućna (ljubimac) : domaća

divlja životinja = divlja bliska : divlja daleka

uočavamo prelaz kod aligatora – "mexican pet", iz kategorije "divlja daleka" u kategoriju "ljubimac", dok je prelaz kod svinja iz domaće životinje u divlju.

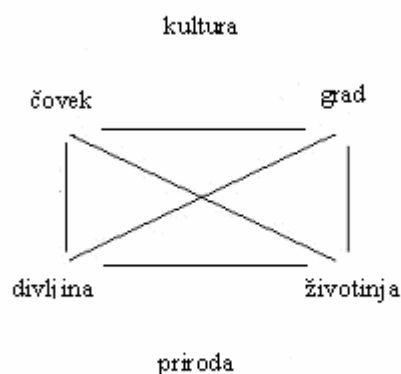
Prostorni kodovi:

gore:dole :: čisto : prljavo

gore → geto : centar

dole → kanalizacija → ne-život : postojanje života

Situacija je, naizgled, jasna te u vidu semiotičkog kvadrata može biti predstavljena:

U vidu nesamerljivih opozicija pronalazimo čoveka i životinju, odnosno grad i divljinu, dok su samerljive relacije one između čoveka i grada (kroz medijaciju kulture), s jedne strane, odnosno divljine i životinja kroz medijaciju opozitne prirode s druge strane. Međutim slika je nepotpuna...

Etnotaksonomija i aberantnost

Zašto su neke životinje više simbolične od drugih tj. pogodnije za ritual, mit, poeziju i metaforu? Prvi odgovor je da nema jednostavnog odgovora: neka životinja može biti simbolična iz različitih razloga. Ona asocira na, recimo, svog bivšeg vlasnika ili na daleke predele, ona je simbolična zbog narodne etimologije imena ili zato što se s proleća prva vraća s juga. Ipak, da li baš svaki slučaj životinjskog simbolizma treba objašnjavati odvojeno? Zar ne postoji neki princip objašnjavanja po kome bi se moglo odrediti, uz određeno zoološko znanje, koje životinje će najverovatnije biti simbolične?

Takav princip sugerisan je i široko prihvaćen u savremenoj antropologiji: simbolični karakter neke životinje izvodi se iz njene taksonomske anomalije. Ovo je zanimljiv predlog koji spaja brojne etnografske elemente, ali je i donekle nejasan: pojam taksonomske anomalije nije definisan, a opšti odnos između anomalnog i simboličnog postuliran je bez objašnjenja.

Kada neka informacija naiđe na prepreku u konceptualnoj obradi, ona se obrađuje simbolički, tj. ona evocira uslove pod kojima bi se njena konceptualna obrada odvijala bez problema. Naročito je to slučaj kod paradoksalnih informacija koje simbolišu uslove pod kojima se taj paradoks da rešiti. Kulturni simbolizam je socijalna eksploatacija ovog psihološkog mehanizma. Kada je predstava, npr. neke životinje, u određenoj kulturi, simbolička to je stoga što ona, prema raspoloživim konceptualnim sredstvima, ne može sama biti potpuno obrađena.

Pojava monstruma nudi paradoksalni obrt ka drugosti, pri čemu projekcija negativnih osobina dozvoljava grupama koje su unutra da dehumanizuju grupe koje to nisu, utoliko više jer je monstrum nosilac svega što je gnusno. Monstrum glorifikuje sve izopačenosti koje društveni standardi osuđuju. Kako se društva menjaju, naročito s integracijom tabua u prihvatljive norme ponašanja, one osobine koje su nekad smatrane monstuoznim moraju biti ponovo kategorisane u skladu s tim. Prilagodljivost monstruma opisuje kulturu odakle su se pojavili isto koliko i sami monstumi. Promene kulturnih normi uglavnom donose elemente ponašanja u skladu s grupnim razmišljanjem. U društvima u kojima se vode rasprave o mnogim važnim problemima, od politike do posrćuće moralnosti, isti mehanizmi koji pomažu u vezi socijalnih pitanja mogu se takođe koristiti da zadovolje nesvesne potrebe jednog ugroženog društva.

Zbog toga što je svesni um retko spreman da se pozabavi bezbrojnim konkretnim detaljima predstojeće društvene promene, racionalni um će popuniti pojedinosti, prizivajući imaginaciju, zamenjujući jednostavne koncepte za složene pojedinosti. Kada bilo koja promena vreba na horizontu, nesigurnost nekako uspe da ustalasa kolektivni zabrinuti um. Apstrakcije postaju činjenice, a monstumi postaju stvarnost. One nose simbole spoljašnje grupe stvorene zajedničkom imaginacijom neke kulture, i zato su nam potrebne. Potrebne su

nam jer uverenje u opipljivu opasnost omogućava da se objasni i opravda nečiji osećaj nelagodnosti. Osećaj nespokoja koji potiče od našeg straha od nepoznatog je mesto gde nastaje mit. Na pojedince koji prkose statusu kvo konfrontacionim ideologijama, posebno iz prostora rezervisanih za one koji su zbog svoje devijantne prirode marginalizovani, gleda se sa sumnjom, čak i podsmehom, dok god nisu shvaćeni ozbiljno. Međutim, kada te ideologije zaprete društvenim strukturama moći ulaskom u mejnstrim, njih više ne mogu ignorisati ili umiriti. Pojedince koji se ponašaju devijantno promovišu u kraljevstvo monstuoznosti.

U prirodi je političkog realizma da pretpostavi da moguće promene statusa quo asimetričnog odnosa snaga (moći) predstavljaju pretnju; a pretnja je isto što i sukob. Vladajuće mišljenje je da rešavanje sukoba unutar društva nalaže da sukobljene strane moraju da reše svoje probleme za dobrobit države. Pojedinci ili grupe koji odskaču od pretpostavljenih normi krše ovo očekivanje; ovo je definicija devijantnosti. Ipak, dokazivano je da su same institucije moći te koje stvaraju devijantnost. Devijantnost je neizbežan i donekle funkcionalan rezultat hijerarhija moći. Kad neka grupa drži drugu u potčinjenom položaju, ta slabija grupa će nositi fenotipske izraze devijantnog ponašanja. Ko je dakle najdevijantniji?

Monstrumima je potrebno društvo, jer je samo njihovo postojanje kolektivna zasluga. Oni reflektuju najdublje strahove neke kulture, odražavajući probleme s kojima se suočavamo na primalnim nivoima. Ako nam više ne koristi da ih skupljamo u močvarama i šumama, jer smo popločali naše prirodne resurse, možemo premestiti njihova mesta rođenja u industrijsku sredinu, ili još bolje, u potpuno nove svetove. Iako bi epistemološki pristup dokazao da je poreklo monstuma toliko uvreženo u kulturi da njihovo postojanje može biti jedan od spornih novih fenomena koji su istinski isključivi, takođe bi se moglo reći da varijabilnost monstuma prevazilazi metafizička objašnjenja.

Moralni monstrum više je nego ne-čovek, on je anti-čovek. U okviru filozofskog diskursa, moralni monstrum je paradoksalno olakšao stvaranje određenog modela humanosti. Pa ipak, konceptualni status moralne monstuoznosti često postaje znatno dvosmisleniji, naročito van ovog diskursa. Model moralne monstuoznosti bio je jedan aspekt diskursa XVIII veka koji je korišćen da pokaže ko je tačno odgovarao idealu čovekoljubive humanosti a ko nije. Korišćenjem ovog modela, neka grupa unutar nacionalnih granica mogla se odvojiti kao više humana od svojih zemljaka; neka nacija mogla se izdvojiti kao humanija od neke druge; a Zapadna Evropa se mogla izdvojiti od varavara - ili je mogla da oplakuje činjenicu da su neki divljaci izgleda bili humaniji od mnogih Evropljana. Na prvi pogled, može izgledati neobično da je struktura koja je postavila nepremostivu podelu između čovečnosti i nečovečnosti dozvolila da se naprave razlike između raznih ljudi ili grupa ljudi. Ipak, iako moralni monstrumi teoretski nisu postojali, opisi i predstave onih s teratolo-

škim tendencijama su se često javljali. Ove pojave znače više od pukog stvaranja i širenja jedne racionalne etike nasuprot iracionalnoj sentimentalnosti: one indikuju ulogu koju je moralna monstroznost igrala u projekciji jedne vrste apsolutne posebnosti na grupe (npr. zaludni bogataši i zaludni siromasi), projekciji koja nije bila u skladu s logikom ovog sistema.

Zaključak

Opšti zadatak metafore i metonimije je da promene neprikladno i nejasno stanje zamenica, ali treba izdvojiti sedam posebnih zadataka: (1) davanje identiteta nejasnim subjektima, (2) omogućavanje aktivnosti ovih subjekata, (3) optimalno postavljanje ovih subjekata u prostoru kvaliteta, (4) obezbeđivanje plana ritualnih aktivnosti, (5) popunjavanje okvira društvenog iskustva, (6) omogućavanje subjektu da "se vrati na celost", (7) oslobađanje subjekta od zaokupljenosti svojim delovima. Pokazano je da se metaforički i metonimijski kompleksi mogu analizirati bilo (a) u formi matrice, kao prizori smišljeni da sprovedu u život metaforičke znake-slike i kao asocijacija koje rađa svaki od prizora, bilo (b) u formi formule, kao transformacija u subjektu i objektu izazvanih progresijom u odnosima između predikacije metonimije i metafore. Po ovom stanovištu validno etnološko istraživanje ekspresivne kulture bi trebalo da se koncentriše na promene subjekta i objekta prilikom njihovog povezivanja u komplekse metaforičke i metonimijske predikacije¹³. Zajedno, objekat i značenje tvore znak, a u bilo kojoj kulturi, takvi znaci se ponovo sklapaju u karakteristične forme diskursa. Međutim, kada brikoler premesti ovaj objekat na različita mesta unutar tog diskursa, koristeći isti opšti repertoar znakova, ili kada je taj objekat smešten u potpuno različit skup, stvara se novi diskurs, prenosi se drugačija poruka.

U slučaju aligatora/svinja pronalazimo simbolizam usmeren spram devijantnih delova društva. Širenje predstava o tzv. "ljudima kriticama" takođe je simultana s jednim drugim širenjem: sa širenjem portreta "normalnih" i "dobro prilagođenih" afričkih amerikanaca, hispano amerikanaca i drugih manjina u filmovima, na televiziji i reklamama. Pošto su "loši" žitelji podzemlja bezbedno lokalizovani i ograničeni na duboke podzemne tunele petparačke verzije urbanog podzemlja, "dobri" žitelji podzemlja mogu se integrisati u crno-bele predstave nigdine, prigradske utopije 90-tih.

Situacija je jasnija: glavna opozicija se ne javlja u nesamerljivosti čoveka i životinje, već u postizanju što snažnijeg razgraničenja prihvatljivog i neprihvatljivog tj. čoveka i ne-čoveka, projektovanog kroz izopačene – slepi/albino/ogromni/kanibali, odnosno podivljale/crne – aligatore i svinje:

¹³ James Fernandez, The Mission of Metaphor in Expressive Culture, *Current Anthropology*, 1974.

Ljubomir Hristić

Sewer Alligators: Urban Legends as Cognitive Maps

Following the reports of sewer alligators in the 1930s, the story has built up over the decades and become a bona fide urban legend. These (reports) are based upon stories of alligator, and other wild animal sightings in rather unorthodox locations, particularly urban enclaves. Many have questioned the extent of truth in the original stories, suggesting it to be fiction and that certain creative minds may have contributed to the tales and its variations. However, the story of the 'Sewer Gator' in New York City is paradigmatic and various versions have been told. In the following text we will not question the validity of the myth itself, but attempt to deconstruct the legend proving it to be a series of cognitive maps.

Key words: urban legends, alligators, sewer, New York

